

a) Rozpoznanie historyczne

Lublin należy do tych nielicznych miast w Polsce, które szczycą się tradycją wodociągów jeszcze staropolskich. Na podstawie zezwolenia Kazimierza Jagiellończyka z 1471 r., pobudowano bowiem w 1 dekadzie XVI w. rurociąg, biegnący od stawu wrotkowskiego ku baszcie wodnej, usytuowanej w murze ogrodzenia klasztoru brygidkowskiego. Dalszą drogę, ku zbiornikowi znajdującemu się na przedpolu Bramy Krakowskiej, pokonywała woda drewnianymi rurami, które przechodziły w miedziane na terenie miasta w murach, gdzie umieszczony był drugi zbiornik, dla pobierania wody przez mieszkańców. Po zniszczeniu staropolskiego wodociągu w czasie wojen kozackich i szwedzkich, Lublin nie posiadał takiego urządzenia aż do XIX w.

Nowy wodociąg został wybudowany dopiero w l. 1897 - 99, z inicjatywy inż. Adolfa Weisenblata. Jego studnie zlokalizowano w okolicach obecnej Al. Piłsudskiego, natomiast wieżę ciśniení wzniesiono na Placu Bernardyńskim, ob. Wolności. Wieża ta, już jako bezużyteczna, została rozebrana w 1945 r.¹ Stylizowana pod względem architektonicznym na pseudohistoryczną basztę obronną, stanowiła charakterystyczny element zabudowy centrum.

W okresie międzywojennym zaistniała konieczność pobudowania nowoczesnej sieci wodociągowej, zaspokajającej potrzeby rozwijającego się miasta, której elementem jest przedmiotowa wieża ciśniení. Do tego zadania zaangażowana została amerykańska firma Ulen and Company, która zrealizowała także inne inwestycje miejskie, jak rzeźnię, czy elektrownię². Pobór wody odbywał się ze studzien wronkowskich, korzystnych tak pod względem dostatecznego nawodnienia, jak i jakości samej wody. Na terenie Wrotkowa zbudowano stacje pomp niskich i wysokich ciśniení, wyposażone w motory Diesla, pompy fabryki Brandel - Witoszyński z Warszawy i "Sulzer" oraz elektromotory firmy "ASEA"³ (Plan sieci wodociągowej, il. 2).

Wieża ciśniení przy Al. Raławickich wybudowana została w 1927 r., w najwyższym punkcie miasta jako rezerwuar- wraz z zadaniem regulowania ciśnienia w rozdzielczej sieci wodociągowej. Obiekt wyposażony został w obudowany stalowy cylinder o śr. 14m i wys. 13,5 m oraz poj. 2 tys. m³. Jego otoczenie, w obrębie którego zlokalizowano od pd. - wsch. parterowy budynek administracyjny, otoczono mурowanym ogrodzeniem z dwoma symetrycznymi bramami od frontu i osiowo umieszczonym, obmurowanym dekoracyjnym źródłem. Por. fot. archiwalne (il. 1) oraz oryginalny schemat odcinka instalacji wodociągowej, wykonany w 1932 r.⁴ (il. 3).

Do 1929 r. koncesję na utrzymywanie wodociągu posiadał wspomniany inż. Weisblat. Po tej dacie, na mocy wyroku sądu, dawne wodociągi zostały przejęte przez miasto i połączone z nową siecią (łącznie 62 km.)

Powstało przedsiębiorstwo p.n. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Lublinie⁵.

Obecnie, obiektem zmodernizowanym pod względem technicznym, administruje MPWiK Lublin. W 1987 r. poddany on został gruntownemu remontowi, wyk. przez PKZ O / Lublin. Uzupełniono tynki i brakujące części ogrodzenia oraz pomalowano całość.

b) Skrócony opis

Obiekt usytuowany jest w zach. części miasta, w pobliżu tzw. roгатki warszawskiej, dostępny od Al. Racławickich. Zajmuje środek kwadratowej, ogrodzonej działki, posiadającej znaczny spadek w stronę ulicy. Po skarpie biegną przy budynku od wsch. i zach. - murowane schody. Od pd. - wsch. w obręb ogrodzenia włączony jest parterowy budynek murowany. Wieża wzniesiona jest na planie koła. Murowana i otynkowana. Stanowi cylinder przykryty płaskim dachem stożkowym, pokrytym blachą. Elewacja rozczłonkowana jest dekoracją ramową w postaci lizen, podtrzymujących uproszczony profilowany gzyms koronujący. W partii przyziemia - prostokątne otwory wejściowe, natomiast przy zwieńczeniu ścian biegnie ciąg prostokątnych otworów doświetlających (w uskokowych płytkich ościeżach).

Ogrodzenie murowane i otynkowane, na cokole, zwieńczone uproszczonym gzymsem. Przerwane od ulicy dwoma symetrycznie rozmieszczonymi murowanymi bramami w formie półkolistych arkad na przyściennych filarach o boniowanych trzonach. Na osi części frontowej umieszczony wodopój w architektonicznej obudowie, składający się z konchowej niszy z upływem wody w formie głowy lwa oraz murowanego zbiornika w postaci czaszy ustawionej na niskiej stopie.

W obrębie, i na zewnątrz ogrodzenia, występuje zieleń wysoka.

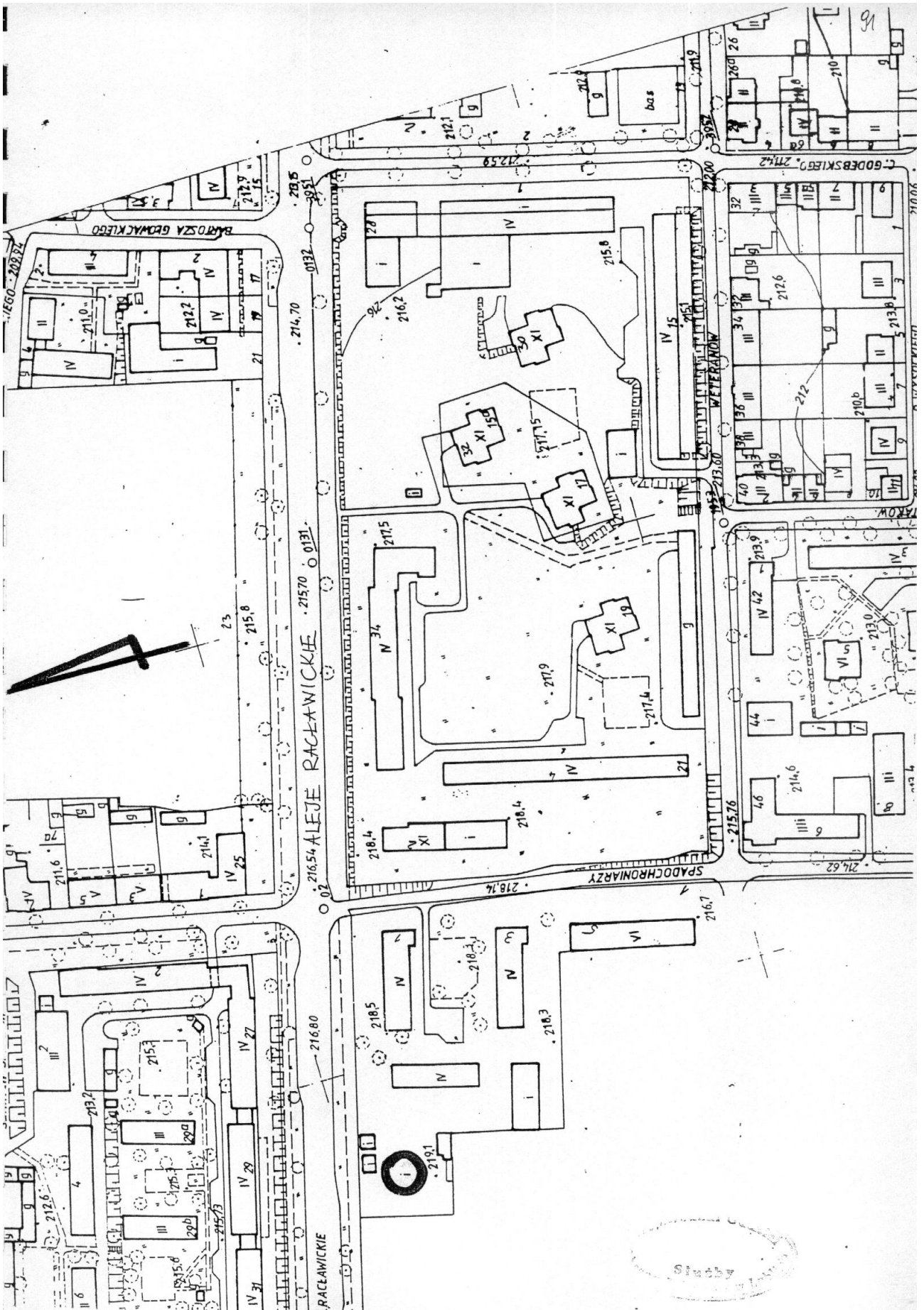
c) Stan zachowania ze wskazaniem głównych wartości

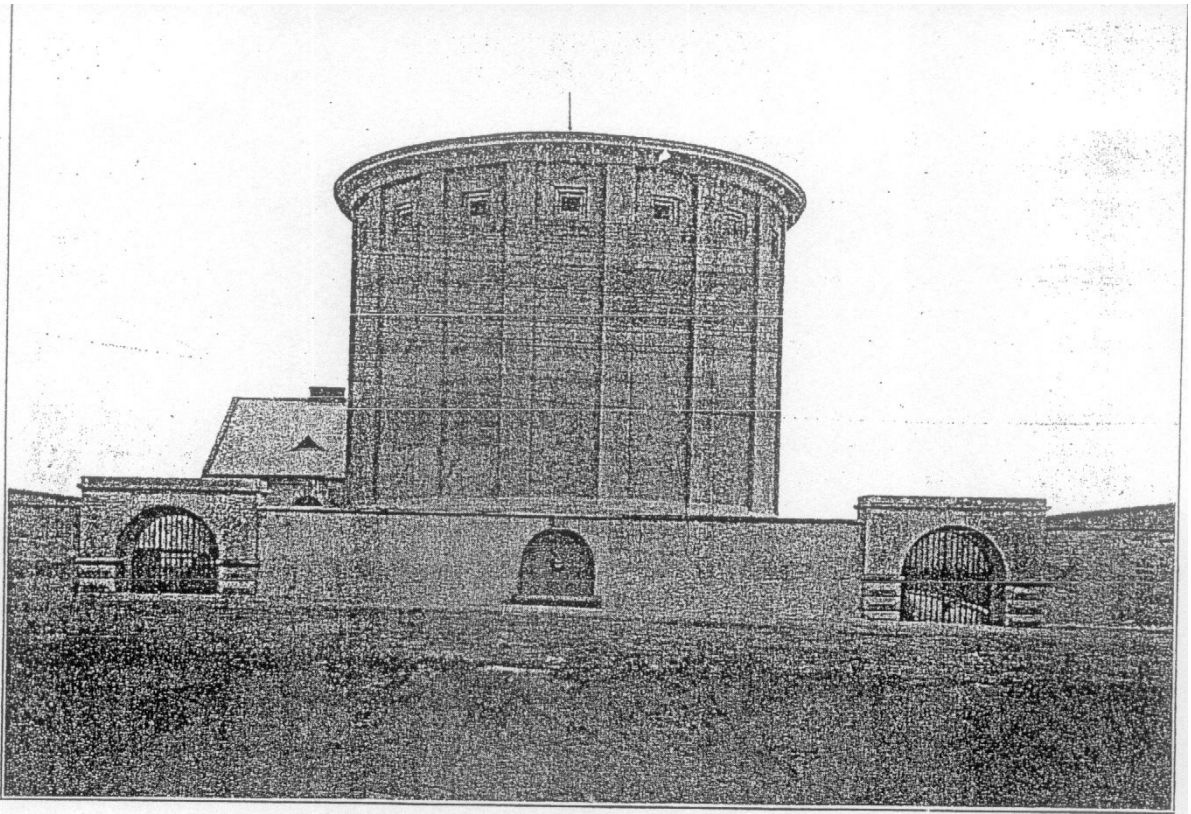
Pod względem architektonicznym stan zachowania zespołu należy ocenić jako dobry, natomiast pierwotne techniczne wyposażenie wieży, uległo po II wojnie św. modernizacji.

Grażyna Michalska

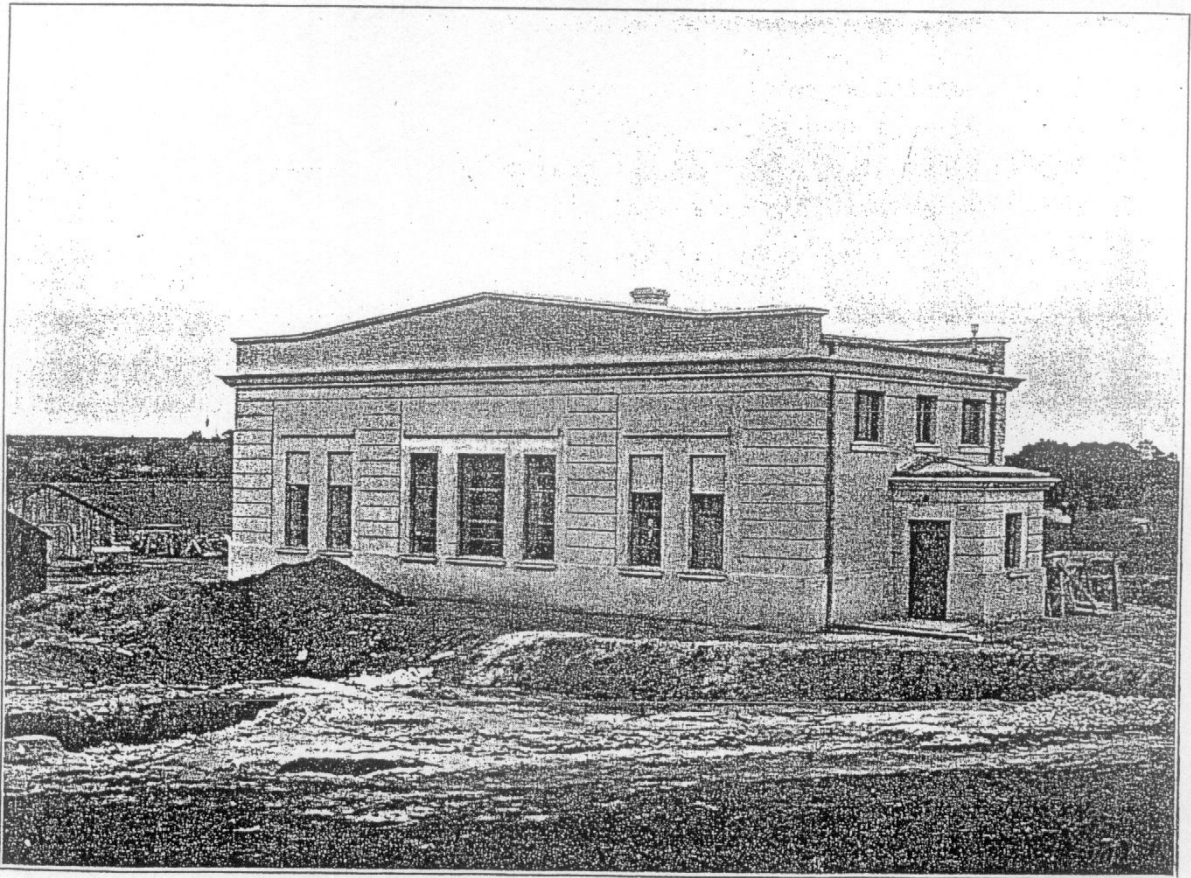
PRZYPISY:

1. H. Gawarecki, O dawnym Lublinie, Lublin 1974. s. 57 - 59, 154 - 6.
2. Ulen and Company. Roboty publiczne wykonane w Polsce, 1928, PSOZ Lublin, sygn. 3472
3. Ibidem.
4. "Wodociąg m. Lublina Plany sieci wodociągowej. Ulen and Company New York 1928", dokumentacja w pos. PSOZ Lublin.
5. Ilustrowany Przewodnik po Lublinie, Lublin 1931, s. 29 - 30.

Wieża ciśnień.

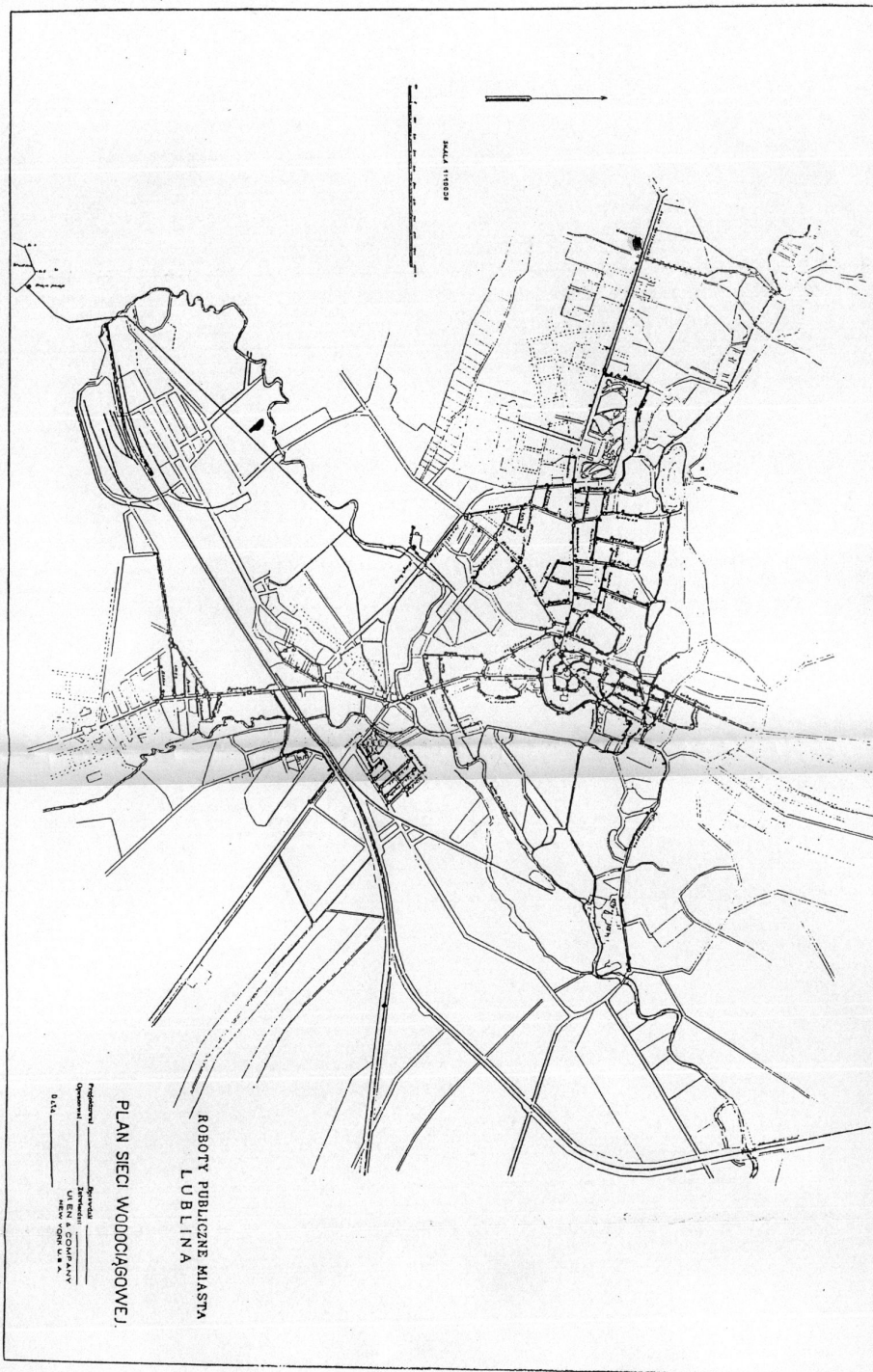

Stacja pomp niskiego ciśnienia na Wrotkowie.

1. Wieża ciśnień i stacja pomp niskiego ciśnienia, fot. arch. 1928 r.,
(w :) Ulen and Company. Roboty publiczne wykonane w Polsce,
1928 r., oryg. broszura w pos. PSOZ Lublin, sygn. 3472.

Województwo Lubelskie
Służba Salinityzacji

Plan sieci wodociągowej.

2. " Plan sieci wodociągowej ", 1928 r. (w :) Ulen and Company.
Roboty publiczne wykonane w Polsce, 1928 r., oryg. broszura w pos.
PSOZ Lublin, sygn. 3472

robnio przemysłowego

7/VIII 1921 roku

Handwritten signature

emysłowego

1232 / 4. VII

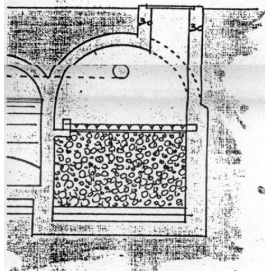
Handwritten signature

- I. Główny budynek fabryczny.
- II. Budynek dla administracji wraz z izbą robotniczą i mieszkaniem dla odpowiedzialnego.
- III. Filtry do wyzucenia ścieków.
- IV. Szopy tymczasowe na kore.
- V. Młyn do mielenia kory.
- VI. Ustępy.
- VII. Szopa przeznaczona do rozbrania.
- VIII. Tymczasowy skład skór.
- IX. Stajnia.

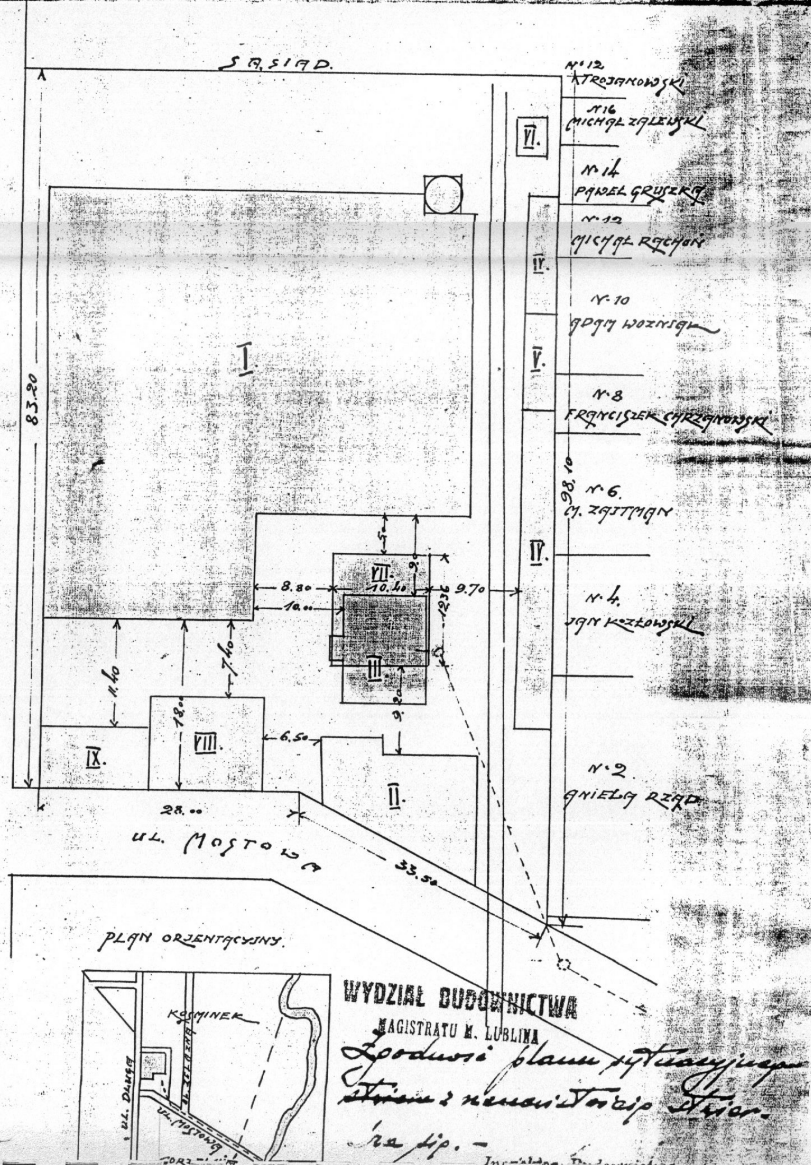
PLAN SYTUACYJNY

SKALA 1:500.

2. Lublin, Garbarnia H. Luchta, ul. Garbarska 2,
 Plan sytuacyjny firmy z 1921 r.
 oryg. w pos. APL, UWL WUB 205

TRAKT ZE GŁUSZKĄ DO LUBLINA / UL. DĄBÓW

- Nr 12 KROJAKOWSKI
- Nr 16 MICHAŁ ZAPLEWSKI
- Nr 14 PAMEŁ GRUPEK
- Nr 12 MICHAŁ RACHON
- Nr 10 JÓZEF WÓZNIK
- Nr 8 FRANCISZEK SZKAPKOWSKI
- Nr 6 M. ZAJTIK
- Nr 4 JÓZEF KROJAKOWSKI
- Nr 2 GNIEŁY RZĄD

WYDZIAŁ BUDOWNICTWA
 MAGISTRATU M. LUBLINA
 Sporządził planu sytuacyjnego
 inżynier architekt Stanisław Jędrzejewski
 1921 r.

3. " Wodociąg m. Lublina. Plany sieci wodociągowej. Ulen and Company, New York ", odcinek Al. Raclawickie 1932 r., dok. w pos. PSOZ Lublin.

UL. AL. RACLAWICKA od wst. 1932

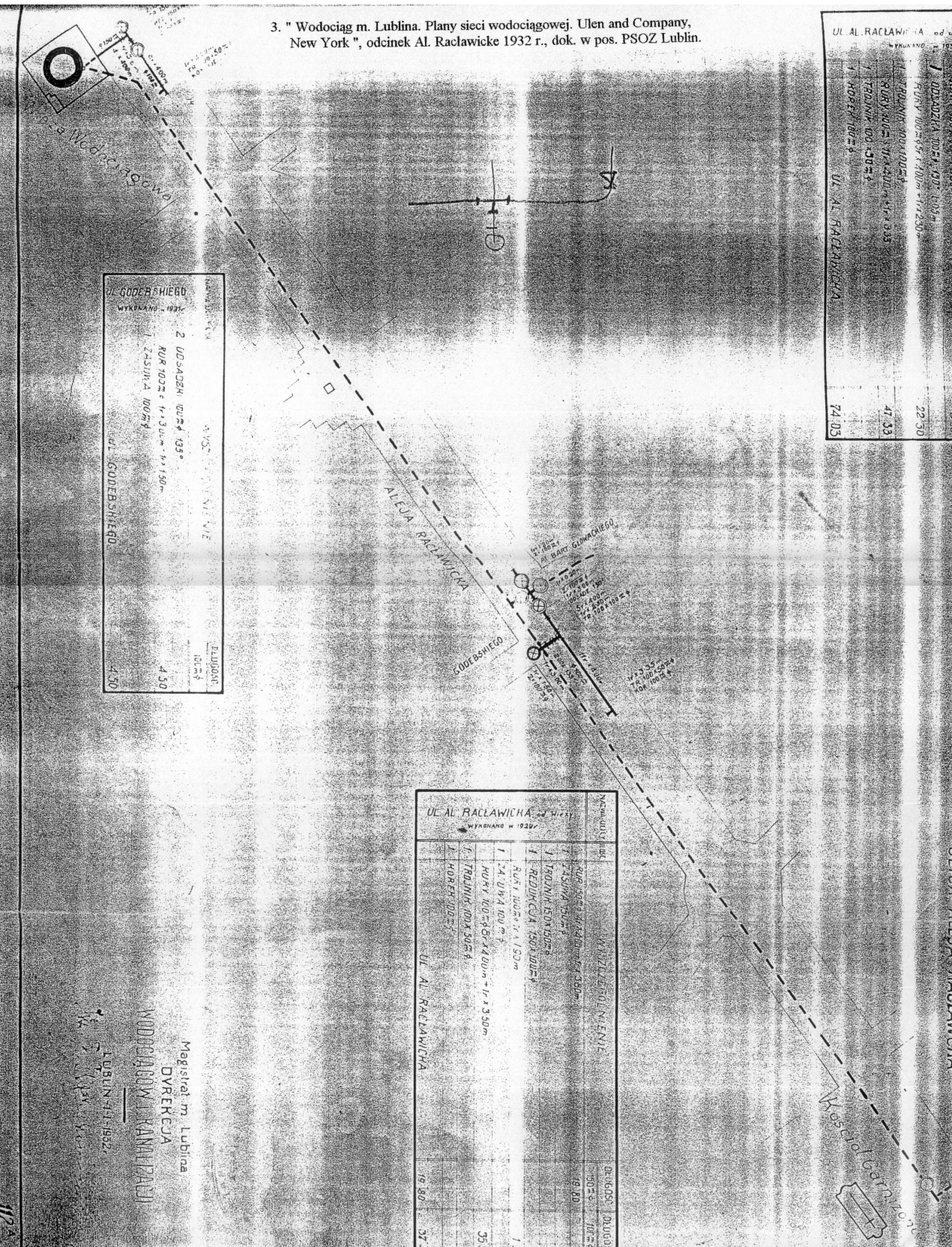
1. DŁGOSZCZA 100 m	0,07	1,37 m	22,30
1. PRZYKRYCIE	0,01	1,70 m	1,250
1. KOPANIE	0,01	1,35 m	47,33
1. KOPANIE	0,01	1,35 m	74,03

UL. GODEBSHIEGO

2. WYKONANIE	10,00	1,35 m	4,50
2. WYKONANIE	10,00	1,35 m	4,50
2. WYKONANIE	10,00	1,35 m	4,50

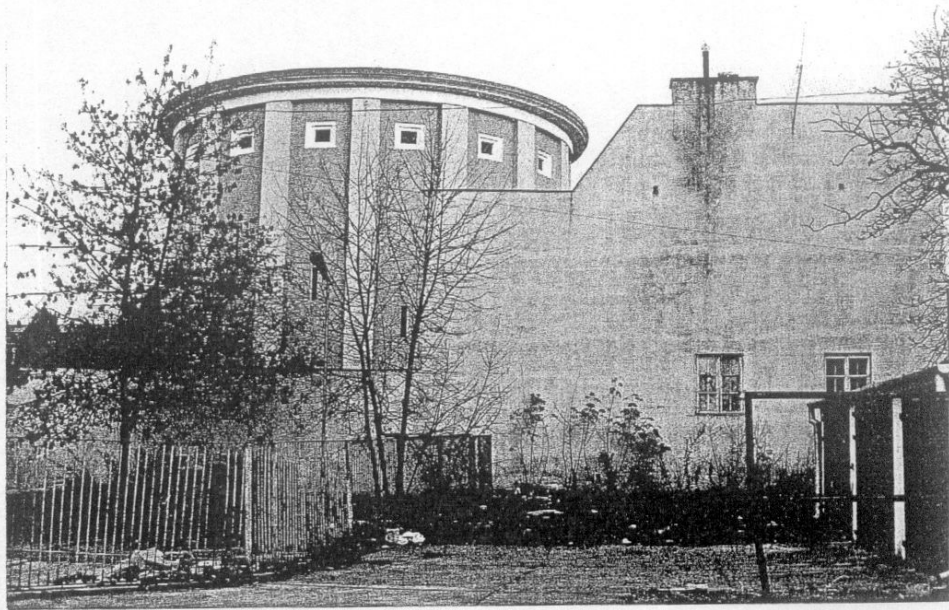
UL. AL. RACLAWICKA od wst. 1932

1. DŁGOSZCZA 100 m	0,07	1,37 m	22,30
1. PRZYKRYCIE	0,01	1,70 m	1,250
1. KOPANIE	0,01	1,35 m	47,33
1. KOPANIE	0,01	1,35 m	74,03

Magistrat m. Lublin
DZIERŻYŃ
WODOCIĄGOWY KANALIZACYJNY
LUBLIN 41-5932

UL. AL. RACLAWICKA

4. Lublin. Wieża ciśnień przy Al. Racławickich 42, widok od pd.,
fot. J. Studziński, 1995 r. neg. w pos. PSOZ Lublin.

5. Lublin. Wieża ciśnień przy Al. Racławickich 42, widok od pn.,
fot. J. Studziński, 1995 r., neg. w pos PSOZ Lublin.